

Motion till riksdagen 2022/23:2363

av Ciczie Weidby m.fl. (V)

med anledning av prop. 2022/23:85 En fortsatt stärkt arbetslöshetsförsäkring

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetsvillkoret bör sänkas till 40 timmar per kalendermånad och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kravet på antalet arbetade timmar enligt alternativregeln bör vara 360 timmar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att karensvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

2 Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att vissa tidigare beslutade ändringar i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska utgå. Förslagen innebär att de tillfälliga lättnaderna i arbetsvillkoret och karensvillkoret inte ska upphöra att gälla utan i stället ska gälla tills vidare. Detsamma gäller den tillfälliga möjligheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från lagens begränsning av företagares möjlighet att få arbetslöshetsersättning vid upprepade uppehåll i näringsverksamheten, den s.k. femårsregeln.

3 Vänsterpartiets ståndpunkt

En arbetslöshetsförsäkring som ger inkomsttrygghet vid arbetslöshet är avgörande för att skapa starka och trygga löntagare. Arbetslöshetsförsäkringen har flera syften. För den enskilda löntagaren ger a-kassan inkomsttrygghet i övergången från ett arbete till ett annat. För löntagarna som kollektivt bidrar försäkringen till att förhindra underbudskonkurrens och att upprätthålla löner på en anständig nivå också i tider av hög arbetslöshet.

Arbetslöshetsförsäkringen har även en viktig roll i samhällsekonomin. Den dämpar konjunkturedgångar, förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt, har en positiv effekt på produktiviteten, ökar arbetskraftsutbudet och bidrar till ökad jämlikhet.

För att den som förlorar jobbet ska kunna få goda möjligheter att antingen ställa om eller hitta ett jobb som motsvarar hans eller hennes kompetens behöver a-kassan ge en rimlig ersättning. 80 procent av inkomsten är en rimlig nivå för att säkra inkomstryggheten och omställningsförmågan för individen. Så ser a-kassan inte ut i dag. Under de senaste decennierna har arbetslöshetsförsäkringen försämrats. Ersättningen har urholkats över tid och allt färre får 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet.

Under den borgerliga regeringen 2006–2014 raserades målmedvetet och strategiskt viktiga delar av arbetslöshetsförsäkringen. Villkoren för att kvalificera sig till ersättning skärptes, ersättningsnivån sänktes och höjda och differentierade avgifter infördes. Som en följd av högerns kraftiga försämringar av arbetslöshetsförsäkringen ställdes en stor grupp löntagare utanför försäkringen.

År 2014–2018 genomförde Vänsterpartiet tillsammans med regeringen vissa förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen. Däribland höjdes ersättningsnivåerna, en ny deltidsbegränsningsregel infördes, antalet karensdagar minskades från sju till sex och villkoren för förtroendevalda ändrades. Förändringarna var viktiga och nödvändiga.

Under pandemin genomförde den dåvarande regeringen flera tillfälliga förstärkningar av arbetslöshetsförsäkringen. Bland annat höjdes ersättningsnivåerna och arbetsvillkoret justerades så att fler kan kvalificera sig för ersättning. Det var nödvändiga och viktiga förstärkningar som Vänsterpartiet drev på och välkomnade.

Regeringen föreslår nu att de tillfälliga bestämmelser i lagen om arbetslöshetsförsäkring som infördes under pandemin ska gälla tills vidare. Förslaget beskrivs som ”en fortsatt stärkt arbetslöshetsförsäkring”. Vänsterpartiet kan konstatera att de tillfälliga bestämmelserna förvisso innebär en förbättring jämfört med innan pandemin. Arbetslöshetsförsäkringen behöver dock förbättras ytterligare – det räcker inte att permanenta de förbättringar som genomfördes under pandemin. De tillfälliga förstärkningarna av a-kassan innebär att knappt fyra av tio av de heltidsarbetande får 80 procent av sin tidigare lön i ersättning från a-kassan. Det kan knappast beskrivas som en ”fortsatt stärkt arbetslöshetsförsäkring”. En mer rimlig beskrivning torde vara ”en något förbättrad arbetslöshetsförsäkring i behov av ytterligare förbättringar”. För att arbetslöshetsförsäkringen ska förbättras krävs dels förändringar vad gäller kvalificerings- och ersättningsvillkor (vilket är föremålet för denna proposition), dels förändringar i ersättningsnivåer m.m.

I det följande redogör vi för vår ståndpunkt dels vad gäller regeringens förslag, dels vad gäller vilka ytterligare förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen som krävs för att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomstförsäkring för fler löntagare.

3.1 Fortsatt lättnad i arbetsvillkoret

För att ha rätt till a-kassa måste den arbetssökande uppfylla ett arbetsvillkor. Arbetsvillkorets funktion är att säkerställa att endast arbetssökande som har haft en viss förankring på arbetsmarknaden före arbetslösheten, dvs. har haft ett arbete att ställa om från, har rätt till arbetslöshetsersättning.

För att arbetsvillkoret ska vara uppfyllt krävs att den arbetssökande under en ramtid av tolv månader före arbetslösheten har utfört förvärvsarbete i viss omfattning. Arbetsvillkoret regleras i 12 § lagen om arbetslöshetsförsäkring.

I lagen finns även bestämmelser om vad som ska anses som eller jämföras med tid med förvärvsarbete. Enligt 13 a § kan, i den mån det behövs för att uppfylla arbetsvillkoret och under tillsammans högst två kalendermånader, tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller föräldrapenningförmån enligt socialförsäkringsbalken jämföras med förvärvsarbete.

Under covid-19-pandemin har antalet arbetade timmar som krävs för att uppfylla arbetsvillkoret i 12 § tillfälligt sänkts. De tillfälliga bestämmelserna innebär att det krävs att den sökande under ramtiden har haft förvärvsarbete i minst sex månader och arbetat under minst 60 timmar (i stället för 80 timmar) per kalendermånad. En sökande kan också, enligt den s.k. alternativregeln, uppfylla arbetsvillkoret genom att under ramtiden ha haft förvärvsarbete i minst 420 timmar (i stället för 480 timmar) under en sammanhängande tid av sex kalendermånader och arbetat under minst 40 timmar (i stället för 50 timmar) under var och en av dessa månader. Som en följd av de sänkta kraven i arbetsvillkoret har även en tillfällig ändring gjorts i 13 a §. Regeringen föreslår att den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret ska gälla tills vidare.

Vänsterpartiet anser att fler löntagare ska ges möjlighet att uppfylla arbetsvillkoret och därmed kvalificera sig för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. I likhet med LO anser vi att kravet på arbetad tid är alltför högt satt och att arbetsvillkoret bör sänkas till 40 timmar i månaden. Ett sådant arbetsvillkor skulle göra det mer attraktivt för dem som arbetar i begränsad omfattning att gå med i en a-kassa.

Arbetsvillkoret bör sänkas till 40 timmar per kalendermånad. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser vidare, i likhet med Akademikerförbundet SSR, att alternativregeln för personer med oregelbundna anställningsförhållanden bör vara lika inkluderande som den för personer med regelbundna anställningsförhållanden, dvs. att kravet på antalet arbetade timmar enligt alternativregeln bör vara 360 timmar. Liknande synpunkter har framförts även av Saco och LO.

Kravet på antalet arbetade timmar enligt alternativregeln bör vara 360 timmar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Fortsatt lättning i karensvillkoret

Arbetslöshetsersättning får enligt karensvillkoret i 21 § lagen om arbetslöshetsförsäkring inte betalas ut förrän den sökande har varit arbetslös ett visst antal dagar. Karensvillkorets funktion är att fungera som en självrisk och bidra till att personer undviker mellanliggande arbetslöshetsperioder i samband med att de byter arbete. Det syftar också till att motverka att arbetslöshetsförsäkringen används under en begränsad tid av arbetslöshet. I karenstiden räknas in endast de dagar för vilka dagpenning skulle ha lämnats om karenstiden löpt ut.

Under covid-19-pandemin minskades antalet karensdagar tillfälligt från sex till två. Det innebär att arbetslöshetsersättning inte får betalas ut förrän den sökande, under en sammanhängande tid av tolv månader, har varit arbetslös två dagar. Regeringen föreslår att den tillfälliga lättningen i karensvillkoret ska gälla tills vidare.

Vänsterpartiet anser, i likhet med LO, att karensdagarna i arbetslöshetsförsäkringen bör slopas helt. Den grundläggande självriskan i en ersättningsnivå som är lägre än 100 procent, i kombination med ett tak för ersättningen och en successiv nedtrappning av ersättningsnivån över tid, ger tydliga incitament för den enskilde att undvika arbetslöshet. Det behövs ingen ytterligare självrisk i form av karensdagar innan man får ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

Karensvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen bör avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.3 Ytterligare förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen krävs

Det räcker inte med att, som regeringen föreslår, permanenta de förbättringar som infördes under pandemin i form av lättnader i arbetsvillkor och karensvillkor. Det räcker inte heller med att, som Tidöpartierna enats om i budgetpropositionen för 2023, permanenta de ersättningsnivåer i a-kassan som infördes under pandemin. För att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomstförsäkring för fler löntagare krävs ytterligare förbättringar.

Vänsterpartiets mål är att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet. Vi vill därför höja den högsta dagpenningen och grundbeloppet (tak och golv), indexera ersättningsbeloppen till löneutvecklingen, höja ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd, förbättra kvalificerings- och ersättningsvillkoren, avskaffa karensdagarna i a-kassan och återinföra studerandevillkoret. Reformerna ska ske stegvis enligt den modell vi presenterade i vår budgetmotion för 2023 (mot. 2022/23:1299 s. 51–52).

Ciczie Weidby (V)

Ali Esbati (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Birger Lahti (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)